

Romano hangos

15re

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 16 • ČÍSLO 5 • VYŠLO 16. KVĚTNA 2014

úvodník

Vážení a milí čtenáři, jistě jste si všimli, že tvář jednotlivých čísel Romano hangos se mění podle toho, jak se mění jejich šéfredaktor. Informovali jsme Vás, že nás opustil náš dlouholetý šéfredaktor Dr. Pavel Pečínka. Sluší se poznamenat, že to bylo z jeho vůle, byť debaty v rámci redakce byly někdy více než rušné.

Ale to je normální. Sluší se také poděkovat Pavlu Pečínkovi za dlouholetou práci nejen pro Romano hangos, ale také tím pádem za jeho podíl na emancipaci celé romské komunity v ČR. Budiž to zaznamenáno a nezapomenuto.

Jak lze vystopovat z tiráže, první čísla Romano hangos zvládla elegantně Jana Horváthová, ještě v době, kdy byla na mateřské dovolené a toto období skončilo koncem dubna, kdy nastoupila do Muzea romské kultury na své původní pracoviště a k naší lítosti tím skončila i její zásadní práce pro Romano hangos. Pracovala jako šéfredaktorka na 3 číslech Romano hangos. I jí patří díky za to, že nám vytrhla trn z paty.

Číslo 4 a 5 bylo v péči mojí a změna stylu byla jistě patrná, nemíním se jakkoliv hodnotit, ale bez pomoci dalších kolegů z vydavatelství bych jen stěží tuto práci zvládl.

Podarilo se nám však získat během výběrového řízení už nového šéfredaktora, kterým bude pan Mgr. Sabir Agalarov. Věříme, že jsme vybrali dobře.

Pro současné číslo si Vás dovoluji upozornit na článek pracovníka Agentury Václava Zemana na straně 2, který na naší předcházející kritiku Agentury reaguje. Článek je jen nepatrně zkrácen z technických důvodů a je nazván poněkud drasticky Agentura vrací úder. Máte možnost i Vy, naši čtenáři, říci svůj názor k této věci.

Komentář k našemu tématu o romském jazyce napsala tentokrát Jana Horváthová na straně 3. K tomu bude určitě zajímavé, jak se v anketě k problematice romského jazyka a jeho možného zavádění na školách staví naši dopisovatelé.

Na straně 4 najdete zajímavé informace ze zahraničí, tentokrát o situaci Romů na Ukrajině, o tamní cikánské škole v Užhorodu a o skvělém italském boxeru z romských kruhů, který má přezdívku v češtině jako Vulkán. Stěžuje si na něco, co Romové v ČR dobře znají.

Povídání o květnových láskách na straně 7 je z pera Gejzy Horvátha, známého muzikanta i romského literáta. Jistě oceníte, že v povídce autor líčí život a vzájemné vztahy Romů až do nejintimnějších podrobností. Život je už takový! Příjemné čtení. **Karel Holomek**

Dialog uprostřed Evropy v Brně

foto: mo.morsi.org

O druhém dubnovém víkendu v hotelu Internacional v Brně probíhalo, bez zájmu Brňáků, o to však s větší účastí politiků Evropské unie, symposium v rámci Dialogu uprostřed Evropy, tentokrát s tématem Lidé na okraji. Co to už musí být za problém, když je hoden zájmu špiček evropské politiky?

Nejméně 250 účastníků ponejvíce z Německa, Rakouska, Polska, Maďarska, Slovenska a Česka se velmi aktivně a ukázněně, v plném počtu, účastnilo na programu.

Stanovený program si všiml sice menšin a jejich kulturních projevů a přístup vlády k nim byl vnímán jako prubířský kamen fungující demokracie. Ale debata nakonec vždy skončila poukazem na prohlubující se chudobu už dost nepřiměřeně velké části obyvatel většiny států EU a bezhraničních rozdílů mezi nimi a úzkou skupinou bohaté menšiny.

„Co dnes ohrožuje menšiny a proč se většina cítí právě menšinami ohrožena?“ „Integrace – první krok ke skutečnému soužití kultur“. To byla hlavní témata tohoto symposia.

Avšak nakonec nejvíce času bylo věnováno romské menšině, jednak v projevech řečníků a panelistů a jednak diskusí v plénu.

Zmocněnec spolkové vlády pro otázky vysídlenců a národnostních

menšin Harmut Koschik prohlásil, že pokud se nepodaří zajistit plná a rovná práva Sintů a Romů, pak to je možno považovat za vážné selhání naplňování programů EU v integraci menšin. Přičemž zdůraznil, že patriarchální přístup při naplňování těchto programů je na škodu. Tím chtěl říci, že participace Romů je nezbytná.

Jak je tato teze pravdivá a žádoucí, aby byla naplňována, ukazovala i účast Romů na tomto symposiu. Mezi početnými účastníky jsem byl po celou dobu skoro jediným romským účastníkem. V jednom panelu se pak objevila mladá romská intelektuálka Ivanka Mariposa Čonková a David Beňák, sociální demokrat a jeden z mála Romů zastávajících špičkovou funkci v jedné z pražských radnic. Toť vše! Právě na takovémto symposiu bych přivítal početnější romskou delegaci těch, kteří zažívají každodenní chudobu a boj o existenci a také lidí z okraje, například olašské Romy, kteří určitě z okraje společnosti jsou, ale chudobní být nemusí a většinou ani nejsou.

Ztotožňování těch, kteří žijí na okraji, a nemusí přitom sdílet chudobu, na konferenci nezaznělo příliš hlasitě. Je spousta národnostních menšin, které žijí na okraji. Jednu z nich bych si dovolil vyjmenovat. Například sudetští Němci, kterých

bylo na konferenci mnoho, ale diskuse na toto téma se nevedla. Škoda! Když uvážíme jaké tabu je v ČR díky běžným občanům a mnoha politikům a jimi vedené populistické rétorice, která se málem stala státní politikou. Jmenovat ani netřeba.

Protože jsem často kritizován, ne-li přímo napadán, že činím vládu odpovědnou za tristní stav v neúspěchu integračních politik vůči Romům, s uspokojením jsem zaznamenal, že i většina řečníků mi dala za pravdu a roli státu při ochraně menšin považuje za zásadní. Stát má „monopol moci“ a s tím se nedá nic dělat, stát musí „vyvažovat“! S poznámkou, že adekvátní přístup toho, v čí prospěch je tak učiněno, je očekáván a měl by být samozřejmostí.

Mám-li však zhodnotit průběh diskusí, mám stále neodbytnější pocit, jako bychom stále začínali na zelené louce. Názory diskutérů se pohybují na úrovni značné nevědomosti a pochybných názorů na mentalitu a charakteristiku nejproskribovanější menšiny, stejně tak na cesty, které by nedostatek v politice vůči menšinám měly eliminovat. To by po 23 letech budování demokracií v postkomunistických zemích již nemělo být.

V západnějších lokalitách EU zase hraje problém „migračního pozadí“ – nový výraz, který jsem

se dověděl z úst bývalé zemské ministryně Německa v Dolním Sasku Aygül Özkan. V Německu platí: když se někde přistěhujete, musíte se sousedům představit. To je problém přistěhovalců, že to nedělají. Problémy Německa na naší hlavu, řekl bych a tím uzavřel, co by bylo příjemné, kdyby se v Česku stalo skutečností a pravidlem pro přestěhované Romy mezi většinové příslušníky. Kdyby tu šanci beze všeho dalšího dostávali a mohli se jít představit svým sousedům. Jsem pro. **Karel Holomek**

z obsahu

Téma čísla:
Agentura vrací úder
strana 2

Výukou romštiny k integraci?
Komentář Jany Horváthové
strana 3

První cikánská škola v Užhorodu
strana 4

Květen, lásky čas
Povídka Gejzy Horvátha
strana 7

zprávy

BRNO – Veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová doporučuje poslancům změnit deset zákonů. Změna by se měla týkat zastavení exekučního odebrání příjmů dlužníků, neoprávněného monitoringu veřejných prostor, sociálně právní ochrany dětí a možnosti nahlížení do spisů vedených těmito orgány a podobně.

PŘEROV – Senátor a primátor Přerova Lajtoch půjde k soudu pro podezření z neoprávněného sjednávání výhod při zadávání veřejných zakázek. Spolu s ním je obžalováno dalších jedenáct bývalých radních. Vedle této neblahé činnosti senátora a primátora je známa i jiná krajně podezřelá machinace, spočívající ve špatném najmutí firmy pro rekonstrukci domu v lokalitě obývané vesměs Romy na Škodově ulici. Firma neudělala nic, zbankrotovala a v důsledku toho se místo samé změnilo v děsivé gheto s odpady, sutí a pobíhajícími krysy. Má to na svědomí radnice v čele s panem primátorem a senátorem. Neřešený stav trvá již sedm let.

ŽĎAR NAD SÁZAVOU – Žít pro město je název občanských iniciativ nespokojených s prací politiků. Lidé ve městech se začínají mobilizovat ke společnému tlaku na politiky. Naposledy se zformovala občanská iniciativa ve Žďaru nad Sázavou. Kritizuje práci vedení města, v jehož čele stojí starostka, která je zároveň senátorkou. Lidem vadí nesrozumitelné úřední postupy a to, že o budoucnosti města se nevede diskuse. Podobná iniciativa s názvem Žít Brno vznikla i v krajském městě. Bude kandidovat i v komunálních volbách jako politická strana. Tady se kritika staví proti neprůhledným jednáním při přidělování městských zakázek. Drzost města dosáhla vrcholu, když při neústupných dotazech na neprůhlednost zakázek, vedení města odkázalo, že stěžovatelé se mohou obrátit s žalobou na soud, sdělil představitel uskupení Matěj Holán.

LETY U PÍSKU – Čeněk Růžička z Výboru pro odškodnění romského holocaustu oznámil, že dne 10. května se sešli pozůstali po romských obětech nacismu na místě pohřebiště koncentračního tábora v Letech u Písku k uspořádání pietního aktu. Naše redakce zaznamenala, že se k účasti přihlásil i premiér Sobotka a ministr kultury Daniel Herman, ačkoliv, jak bylo zřejmo z oznámení Čenka Růžičky, šlo o oznámení, nikoliv o pozvání. Ale autority jsou vždy vítány, jak pořadatelé přiznávají. Veřejnost a v ní i část členů romské společenosti byla nepřesností oznámení poněkud dezorientována, což se mohlo odrazit v účasti na pietním aktu.

BRNO – Brněnský úřad práce má od 25. dubna novou budovu po 16 letech. Bude sloužit 20 000 nezaměstnaných. Stojí nyní vedle justičního paláce na Polní ulici a stála 182 milionů. 260 úředníků se přestěhuje z chátarajících budovy v Křenové ulici do nové budovy. Budova v Křenové ulici bude po opravě sloužit centru agendy dávek hmotné nouze pro celé Brno.

OSVĚTIM – Na 11 tisíc Židů z Izraele, ale i lidí z jiných států vyrazilo včera z bývalého nacistického vyhlazovacího tábora do lágru Březinka ke každoročnímu Pochodu živých k uctění památky šesti milionů Židů zavražděných nacisty. V pochodu nechyběli ani poslední stovky přeživších.

PRAHA, BRNO, LIBEREC, OLOMOUC, KUTNÁ HORA, SUŠICE – To jsou města, ve kterých byl 28. duben dnem vzpomínání na oběti holocaustu a Jom ha šoa, jak Židé hebrejsky nazývají genocidu svého národa za 2. světové války. Tohoto dne lidé v těchto městech četli jména židovských a romských obětí. Veřejným čtením tak lidé uctili památku každé oběti. (psaná media, kh)

Dětské okénko

Tato rubrika je, děti, opravdu jen pro Vás a může být i větší, než je nyní. Záleží na Vás, jaké příspěvky do ní pošlete a jak ji zaplníte – svými texty, kresbami, zprávami o tom, co se kde děje. Děti, budeme rádi, když nám budete posílat svoje příspěvky. O pomoc s jejich tvorbou můžete požádat i svoje učitele, rodiče, můžete tvořit společně s kamarády nebo sourozenci.

Svět očima dětí

HRA

foto: David Lacko

SMUTEK NAD ROZTRŽENÝM PAPIŘEM foto: Erika Ferencová

Agentura vrací úder

Na přání pracovníka vládní Agentury pro sociální začleňování uvádíme téměř v plném znění a beze změny jeho reakci na kritiku uveřejněnou v minulém čísle Romano hangos.

Vážený pane Holomku, obracím se na Vás s krátkou reakcí v souvislosti s Vaším posledním komentářem v Lidových novinách (Romové jdou z vlády smutní, 11. 4. 2014). S velkou částí toho, co v něm uvádíte, souhlasím, jen mě mrzí ta část, ve které se zmiňujete o Agentuře pro sociální začleňování a kritizujete ji za to, že se v jejích řadách neobjevuje žádný Rom a pokud by v ní nějaký Rom byl, tak ji opustil pro nespokojenost ze způsobu práce Agentury.

V Agentuře v současnosti pracují celkem tři Romové. Michal Ďordž na pozici odborného asistenta (<http://www.vterinapote.cz/o-nas/clenove-skupiny/michal-dordz/>) a Alexander Olah již téměř pátým rokem, který je dnes jedním z největších odborníků na tematiku sociálního vyloučení, po několika letech v pozici lokálního konzultanta se dostal do užšího vedení týmu konzultantů a působí jako metodik všech lokálních konzultantů. (Rozhovor s ním zde: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/alexander-olah-v-desetiminutovce-tomase-bystreho>). Romka je i nová kolegyně, která se zapojí do začínající Kampaně proti rasismu a násilí z nenávisi.

Alespoň Dienstbier se k Romům hlásí.

Se zástupci Úřadu práce ČR jsem se naprosto shodl v bezvýhodném postavení romské komunity. Jejich integraci do společnosti pokládám za nedostatečnou a rovněž i oni se obávají zhoršování situace a růstu pravicového extremismu.

Také Karel Holomek, publicista a předseda Společenství Romů na Moravě, pozoruje „hluboký úpadek dosti velké části romské komunity do pasivity“. Podle jeho soudu (i mého), je příčinou ze strany Romů dlouhodobě negativní postoj společnosti vůči Romům, v důsledku něhož je vysoká nezaměstnanost mezi Romy a další přímé a častěji nepřímé nerovnosti. A zde je nejzávažnější problém v nazírání příčin a důsledků. Jak jsem pochopil, nejen naše většinová společnost, ale také právě i zástupci Úřadu práce mají zato, že „negativní postoj společnosti vůči Romům“ je důsledkem jejich pasivity a „vysoké nezaměstnanosti mezi Romy“. Což je jakýsi stereotyp v nazírání „problému romské komunity“, který lze lapidárně vyjádřit: Romové pracujte, přestaňte na nás (majoritě) parazitovat, a my pak proti vám nebudeme nic mít. Větu podobného znění každý z nás slyšel tisíckrát. Mohla by platit za předpokladu, že by Romové měli stejné příležitosti jako my. Tedy podobné zázemí a společenské postavení. Takové možnosti ovšem nemají z mnohých důvodů, což naše společnost (majorita) na určité úrovni reflektuje a tzv. romský problém uznává, a proto také vytvořila orgány, které mají vytvářet různé „programy nastavení rovných příležitostí i důstojného života zaměřených do romské komunity“. Kromě Rady vlády ČR pro záležitosti Romů je to také

Jsme rádi, pokud se lidé na práci Agentury dívají kritickým okem, obzvláště rádi jsme i za postřehy od osobností, které se tématu romské integrace věnují řadu let. Zároveň nás pak ale mrzí, pokud se z vaší strany opakovaně objevuje kritika, která vychází ze starších informací o Agentuře. Jednou z nich je tvrzení, že v Agentuře nepracují Romové. Dalším z nich to, že Agentura nedostatečně zapojuje Romy do svých aktivit v regionech. To je pro nás minimálně již druhým rokem velmi důležité a silné téma a snažíme se jej posilovat na všech úrovních Agentury. Především v samotných městech a obcích, kde působíme. Romská sdružení jsou od začátku členy Lokálních partnerství, které Agentura zakládá v každém městě. Posílám vám v příloze souhrn sdružení, která se aktuálně zapojují nebo v minulosti zapojila do činnosti těchto partnerství. To zapojení neznamená jen, že by jejich zástupci chodili sedět u stolu, ale kromě plného zapojení do plánování a strategických procesů na úrovni celého města se těmito organizacím dostává i podpora při psaní projektů a díky nim v řadě případů získávají prostředky na svou činnost. Kromě toho jsme na některých místech pomohli zřídit nová romská sdružení (např. v Kutné Hoře, kde do působení Agentury žádná nebyla).

Téma participace obyvatel vyloučených lokalit je často diskuto-

vaným tématem, které se snažíme zapracovat do činnosti Agentury ve většině míst, kde působíme. Na řadě míst (Ralsko, Kadaň, Krupka) tak dochází ke komunitním akcím, dobrovolnickým brigádám, do kterých se obyvatelé vyloučených lokalit sami zapojují (město jim dodá materiál, oni pak sami opravují své domy, lavičky, hřiště...). V Kadani se pravidelně koná zasedání domovních výborů, ve kterých se domlouváme s obyvateli na dalším postupu a možných opravách. Ve Šternberku a v Sokolově se Agentura podílela na akcích s názvem Den soužití. Opravdu se snažíme myslet na to, aby se to, co v místech děláme, nedělo bez vědomí a zapojení místních. Hledáme proto i další možnosti a prostředky, jak do budoucna zapojení všech místních obyvatel ještě zvýšit.

Mrzí nás i to, že v článku uvádíte, že nevěříte systému práce, který Agentura praktikuje. Na centrální úrovni se opravdu stále řada věcí nelepší (i když s nastupující vládou by se opravdu mnoho věcí mohlo pohnout kupředu), ale přesto se na řadě míst podařilo uskutečnit řadu zajímavých místních pokroků.

Velmi rádi Vás budeme i nadále informovat o všem, co jako Agentura děláme a budeme v tom rádi znát i Váš názor na naši činnost.

S upřímným pozdravem

Mgr. Václav Zeman

Úřad vlády ČR – Agentura pro sociální začleňování

předpokladů by Karel Holomek byl ochoten změnit svůj názor, a jedním z nich je, kdyby „viděl nějaký mechanismus, který by přiměl samosprávy měst chovat se osvěceně, ve zkratce, protože tady je těch nedostatků nejvíce a vyjmenovávat je nelze“. – Ať mi někdo poradí jak, když právě samosprávy jsou takřikajíc kované v postoji nejpříkřejším.

Obávám se, že osvěcenější členové samospráv naopak o problémech Romů mlčí, protože na lidovém fóru, kterým veřejné jednání zastupitelstva vždycky je, nechťejí rozpoutávat protiromské nálady.

Stále častěji se, zvláště u některých mladých Romů, člověk setkává s apriorní, předsudečnou nenávisí vůči nám bílým, která už ani nerozeznává (a nechce rozeznávat), s čím, proč a jak člověk přichází. Na druhé straně člověk chť nechť musí i tyto agresivní mluvčí pokládat za věrohodné zástupce Romů, protože oni v našich veřejných orgánech, zejména samosprávných, nikoho nemají. Obávám se, že v četných případech je jejich vyčlenění takové, že už ani nevědí, že náš přístup k nim může být diferencovaný a že nějaká „Agentura pro sociální začleňování“ vůbec existuje (zvláště když v ní nikoho ani nemají).

Vím, že v povaze všech sociálních programů je, že se poměrně snadno píší, ale mnohem hůře uskutečňují. Ty „diplomky“ zpravidla nelze uvést do života žádným usnesením, prohlášením, reorganizací, optimalizací ani administrativním opatřením.

Úplně nakonec mě napadá, proč se cítím tak málo v kontaktu s Romy: Romové nás ve skutečnosti zajímají mnohem méně, než si myslím.

Ondřej Vaculík

Anketní otázka

Co si myslíte o návrhu TOP 09, aby se romské děti učily romštině?

Miroslav Šarkézi

pracovník Charity Janov

Skvělý nápad, souhlasím. Každé dítě má právo na svůj mateřský jazyk. Rodiče je to neučí a to je špatné. Neznají svůj původ, kulturu, dějiny Romů. Ve škole by se to naučily.

Jan Horváth

romský básník, Janov

Každý člověk na této planetě se rodí s identitou svých rodičů. Mateřtinou Romů je romština, tudíž se Romové identifikují s tímto jazykem. Nechápu názory samotných Romů, odmítajících svou rodnou řeč. Jako kdybychom odmítali samou podstatu našeho bytí, naši existence. Romský jazyk by se měl vyučovat na školách všech typů, počínaje základními, vysokými školami konče. Praxe ukázala, že tam, kde se romština podporuje, mizí rozdíly a těžkosti při osvojení majoritního jazyka – češtiny nebo slovenštiny. Naším jazykem se lze domluvit takřka na celém světě, všude žijí Romové, až na nepatrné rozdíly v dialektech je možno se dobře domluvit. Amari čhib hin nekuguler pre luma – náš jazyk je nejsladší na celém světě. Nezapomínejme na to, Romové.

Roman Schuller

popelář, Praha

Nevím, romštinu by se měly děti naučit od rodičů, ve školách by se měly učit cizí jazyk.

Radoslav Banga

muzikant, Praha

Jen ať se učí romsky. Většina z nich svůj rodný jazyk neovládá a to je chyba.

Jenda Červeňák

Mělník

Ano, každopádně by se romský jazyk na školách měl vyučovat.

Lukáš Kotlár

Myšlenka vyučování v romštině na základních školách je zajímavá, nicméně si myslím, že by to nebyl krok správným směrem. Je třeba se zaměřit na vzdělání romských dětí už v mateřských školách. Přechod na základní školu a následné vzdělání v češtině by pak nemusel být problém. Podporuji současně nastavený systém, že romštinu můžou základní školy vyučovat jako volitelný či nepovinný předmět. S ohledem na budoucí život romských dětí, umožní studium v českém jazyce, a tedy jeho dobrá znalost, lépe navazovat kontakty, využít různé příležitosti či předat „českou jazykovou kulturu“ dalším členům rodiny. Obecně to přispěje k integraci Romů do společnosti.

Jiřina Šiklová

socioložka, Praha

Tu učebnici romštiny i slovník mám – a rozdala jsem jich asi 14, protože mně to Milena Hubschmannová předala – ještě když jsme byli společně v Celetné. Ale ...i proto vím, že je to nesmírně těžká řeč. Studentům vždy říkám, že je to něco jako baskičtina, řeč která nemusí být tak jednoduchá jako třeba angličtina ...není to umgangsprache.

Já dost znám „naši veřejnost“. Odporné reakce... nerada bych to viděla v tisku oficiálně vydaném. Já to snesu a klidně se za Romy hádám, občas argumentuji „A Vy víte, zda jste opravdu Arijec?“

Vznikne-li diskuse, tím lépe, rozvíří se to a připomene. Já jen znám předem reakce „Zase něco chtějí ti cikáni“. Když my jsme chtěli češtinu do škol, tak jsme si ji museli zaplatit a napsat sami učebnice.“ V 19. století jsme bojovali o češtinu, naši učenci to propagovali, ale to je dobré, když se bude diskutovat. Jen aby negativa nepřevládla nad pozitivy.

Dorota Macičková

Šenov u Nového Jičína, mateřská dovolená.

Nevím, pokud to bude dobrovolné a nebude se muset do toho povinně chodit jen kvůli tomu, že je žák Romem, tak proč ne.

Josef Cisár

pracovník Charity, Litvínov

Souhlasím, stejně jako angličtině se děti mají učit i svému mateřskému jazyku. Ti, co jsou proti, dle mého jsou pitomí.

Hodně dětí romštině nerozumí, ve škole by měly možnost se ji naučit.

František Lacko

sanitář, Praha

Odpovědi na to může být hodně a budou různé. Z mého pohledu Roma, který se ztotožňuje s tradičními názory a částečně s tradičním přístupem k věcem, bych odpověděl takto.

Vnímám návrh pozitivně. Zda se mi totiž, že poslední dobou romské děti zapomínají, kdo ve skutečnosti jsou. Neznají svoji kulturu, historii, jazyk, gastronomii a to vnímám jako chybu. Jestliže má romská kultura přežít i další stovky let, pak potřebujeme užívat svůj jazyk. Myslím ale, že je důležité zodpovědět několik otázek. Třeba jakým způsobem bude výuka vedena. Určitě by neměla mít formu nepovinného volitelného předmětu. Myslím, že základem úspěchů této myšlenky je hlavně dobrá spolupráce školy a rodičů. Kromě toho zapojit do procesů obrození romštiny nejen školy, ale i instituce a neziskové organizace a charitu.

Reakce čtenáře na komentář Jany Horváthové

Vážená paní doktorko,

velice dobře jste to napsala ve svém článku Úhel pohledu: Růžové brýle nepoučené naivity v dnešních LN.

Můj úhel pohledu je přes brýle otce dvou synů v Brooklynu. Díky různorodosti newyorské populace je tady ve státním školství už naprosto nemyslitelná jakákoliv segregace na bázi národnostní, ale i sociální. Dokonce by to bylo protizákonné!

Oba moji synové tu různorodost berou od narození s naprostou samozřejmostí. Od prvních krůčků v parku a na pískovišti, přes jesle a školku, až po gymnázium a vysokou školu. Affirmative Action (pozitivní akce – pozn. redakce) nemusí být všeobecně „lajnovaná“, ale už vešla tady (v New Yorku) všem do krve a tak ji už nikdo neřeší. Prostě to tak je a basta.

Před dvaceti lety jsem si vymyslel pilotní projekt Romani Social Housing a jako architekt jsem na ni získal malý grant od Sorosovy nadace ArtsLink.

Myslel jsem si, že nejlépe by Romům pomohla výstavba etnických

vesniček s komunitním centrem a specificky dimenzovanými rodinnými domy pro rozšířenou rodinu 40–50 lidí. To byly ty „růžové brýle“, které jsem po skončení projektu (na FA ČVUT) zcela vědomě odhodil. A projekt nepropagoval a nepublikoval. Přestože jsem do něj tehdy zapojil odborníky těžkého

kalibru (Davidovou, Ščku, Veseleho, i prosté osadníky z východního Slovenska a městské nájemníky ze Žižkova).

Musel jsem uznat, že tudy cesta nevede. Ovšem tu alternativní cestu mi ukázali až moji synové tady v Brooklynu.

Pavel Vančura,
Brooklyn, NY.

Češi Tibet podporují.

Vstřícnost české vlády vůči komunistické Číně vyvolala vlnu nevole. Péči ministra zahraničí Lubomíra Zaorálka při jeho návštěvě Číny se česká vláda zavázala, že ČR nikdy nepodpoří samostatnost Tibetu. Ve Sněmovní ulici nechal bývalý ministr a šéf Zelených Martin Bursík vyvěsit na svém domě ve Sněmovní ulici protestní transparent. Pikantní na celé záležitosti je, že náš šéfredaktor toho dne přespával v domě Bursíkově za jedním z oken, které překrýval transparent. Naše redakce se netají tím, na čí straně stojí. (kh)

foto: LN 1. 5. 2014

komentář

Výukou romštiny k integraci?

JANA HORVÁTHOVÁ

Návrh poslanců za TOP 09 zavést výuku romštiny do škol má dvě jasná pozitiva. Všimá si problému integrace, který vrcholní politici faktickou nečinností léta přehlížejí, jednak z něj dýchá upřímná snaha skrze respekt k mateřskému jazyku Romů pomoci jejich dětem dosáhnout úspěchu ve škole. Tím pozitiva končí a začíná plejáda obvyklých nonsensů lidí, kteří problém do hloubky neznají, nekomunikují s lidmi, jichž se týká, ba ani s odborníky, kteří se věci desetiletí zabývají. Růžové brýle nepoučené naivity jsou ale podobně zhoubné jako zlý úmysl.

O problému masivního neúspěchu romských dětí v české škole se ví dlouho, ale v roce 2007 jej prokázala i Gabalova zpráva. Jádrem pudla není, jak by se mnozí rádi domnívali, v nedostatečné inteligenci dětí. V případě dětí ze sociálně vyloučených rodin, kterých je mezi Romy významný počet (opět dle analýzy GAC z roku 2006), tkví neúspěch právě v sociálním handicapu. Na jeho rozbor zde není místa, jde o komplex problémů počínaje i historicky určeným nedobrým vzděláním rodičů, jejich těžkou zaměstnatelností, izolací v romských čtvrtích, a tím pádem i špatnou orientací ve světě mimo ghetto. Ruku v ruce s tím jde neznalost, a tedy snížené možnosti využívání všech občanských práv i letargie k povinnosti. Děti z takových rodin nastupují do školy nepřipraveny. Nůžky neřešeného problému se v dalších ročních rozvírají, žák je z trvalého neúspěchu otráven, a škola jej fakticky ztrácí stejně jako budoucí trh práce.

Koncepce, jak se tato nerovnost dá vyrovnávat, existují řadu let, navíc ověřené z praxe tuzemských neziskovek i z práce s menšinami v zahraničí. U nás však o ně není zájem, raději se spřádají „neotřelé“ až fantasmagorické nápady, z nichž pro jejich neukotvenost v reálné situaci poněkud zebe. Například Liga lidských práv už v roce 2007 umístila na svůj web systémové doporučení č. 2 – Základní vzdělávání romských dětí, jeho podstata platí dosud. Český model školství je ve svém důsledku pro romské děti segregáčnický, přitom cestou ke školnímu úspěchu je právě jejich integrace do hlavního vzdělávacího proudu, tedy do etnicky smíšených tříd, v nichž mají romské děti možnost srovnávat krok s ostatními dětmi, poznávat jejich život a obecně svět Neromů. Zatímco izolace v romských školách vede k nutnému snižování úrovně vzdělávání na penzum, které obsáhnou i děti nejslabší a kde i tyto žáci jakž takž prospívají. Ve srovnání s dětmi z běžných škol však nemají šanci obstát u přijímacích zkoušek na střední školy. Ze segregované, byť formálně „běžné“ základní školy vede stejně pohodlná cesta na úřad práce jako dříve ze škol „speciálních“, tedy praktických a ještě dříve škol zvláštních, za ty nás však ve vztahu k Romům kritizovala EU. Řešení by tedy bylo zrušit spádovost škol, aby děti z ghettu nebyly nuceny se společně izolovat před ostatním světem ve „své“ škole. Segregační „zvláštní péče“ ve zvláštních školách je vzhledem k integraci téměř neúčinná, oproti třeba skotskému modelu dodatečné péče, v němž učitel, asistent/mentor, žák i jeho rodiče, které je škola svým pozitivním přístupem schopná přitáhnout, se společně podílejí na sledování a zlepšování prospěchu žáka. V případě, že žák potřebuje dodatečnou podporu, je mu ku pomoci asistent znalý i poměrů v rodině. Problémem bývá už v první třídě nedostatečná znalost češtiny, a to i u dětí, které nemluví romsky. V dobré víře jim rodiče předávají češtinu s romskými vazbami, s malou zásobou slov (romský etnolekt češtiny), což dětem ztěžuje porozumění českému slovu a textu. Pokud se tento rozpor neřeší ihned po nástupu do školy (lépe už v MŠ), v dalších ročnících se prohlubuje a zasahuje další výukové předměty, prospěch rapidně klesá a s ním i motivace žáka učit se. Řešením je asistent pedagoga/mentor, nikoliv jeden na školu, ale nejlépe jeden k potřebnému žákovi. K tomu je však nutno uznat sociální handicap jako skutečný, třeba jako zdravotní handicap, a uzákonit příplatek ke krajskému normativu i pro žáka sociálně znevýhodněného. Snížení počtu žáků ve třídě jejich prospěchu jistě napomůže. Velkou pomocí v přípravě romských dětí na nástup do školy by bylo zavedení povinného posledního ročníku mateřských škol.

Zavedení výuky v romštině by vedlo k další segregaci Romů. Naopak zavedení romštiny jako nepovinného předmětu by bylo skvělým rozšířením nabídky vzdělávání jak pro děti romské, tak i neromské. To ovšem není tak urgentní bod k řešení jako cílená nadstandardní a přitom inkluzivní péče o sociálně handicapované žáky. U nás citelně absentuje už 20 let. Pokud ji konečně začneme realizovat, přinese do budoucna obrovské plody. Investice do správného vzdělávání Romů otevře cestu k jejich integraci. A navíc je mnohem efektivnější než časově neohraňovaná péče o nezaměstnané a jinak těžko přizpůsobivé.

Diskuze – kniha návštěv
www.srm.cz/cz/guestbook.htm

Proruští separatisté chtějí vyčistit Slavjansk od Romů.

„Vtrhli na dvůr hlavními vraty a začali střílet do oken. Bylo jich asi 15 a byli oblečení v maskovacích uniformách,“ popisuje Nataša Cherepovska útok na lokalitu Romů v Slavjansku na Ukrajině. Útok se odehrál 18. dubna.

Další útok se odehrál 22. dubna opět na místní Romy, byl řízen proruskými separatisty. Německý server Di Welt cituje jednoho ze separatistů, že proruské síly chtějí očistit město od Romů.

„Pavel odhazoval zbytky skla před domem. Okna byla rozbita. Kulky proděravěly těžké kovové dveře. On a jeho žena Natalia už zde nemohli strávit další noc. Stejně tak jako všech jejich osm dětí, deset vnuků a ostatní příbuzní, kteří žili v sousedních domech této komunity, kteří také odešli,“ referuje Die Welt.

Místní Romové potvrdili informace, publikované minulý týden na Romea.cz. Asi deset mužů připravených zaútočit přišlo do jejich domů. Někteří z útočníků byli ob-

lečení do maskovacích uniforem, jiní byli v civilu, s maskami na obličejích. Ozbrojený muž střílel z pušky do vzduchu, mířil na dveře a okna, vylámал okenice.

Místní obyvatel jménem Pavel řekl Die Welt, že ozbrojený muž řval: „Dejte nám všechny peníze, zlato a drogy!“ Potom zastřelili psa a dávali najevo, že nikdo by neměl mít pochybnosti o tom, že dělají svůj „byznys“.

„Pavel a Natálie na nepořádek v domě rezignovali. Prádelník v ložnici ležel převrácený na posteli. Prohledali muži v uniformách každý pokojík ve svém úsilí najít peníze?“ táže se Die Welt.

Obývací pokoj byl pokryt prádlem z ložnice a porcelánem. Natálie také prodává na stánku na trhu. Ozbrojený muž pro sebe sebral několik krabic zboží.

„Asi šest domů bylo nastřeleno a vyrabováno,“ Die Welt komentoval Pavla, který předcházející svědectví potvrdil. „Skutečně jsme měli strach,“ řekla jeho sestra novi-

nám. „Oni nám vyhrožovali a nazývali nás zvířaty a opicemi.“

Většina romských obyvatel sousedních domů je po útoku opustila. Devětadvacetiletý Roman Cherepovski, jediný zůstal se svojí slepou matkou.

22. dubna se útok opakoval. Muži v maskovacích uniformách se vrátili. Nájezdníci rozbili dveře, páli-li ze zbraní do oken a žádali peníze. Cherepovski se skryl a pozoroval jejich pokusy prostřít se skrz dveře v sousedním domě.

Existující pistole Makarov, používané ukrajinskou policií, se nyní staly výzbrojí proruských separatistů. Separatisté jsou popisováni jako vojáci v maskovaných uniformách a vyzbrojeni puškami nebo pistolemi Makarov.

„Jeden z mužů v maskovací uniformě vyhlížel velmi profesionálně, zatímco ostatní vypadali, že nemají nejmenšího tušení, jak mají zbraň nosit, natož s ní pracovat. Vyděšený obyvatel města na tom byli ještě hůře,“ Die Welt referuje.

foto: The NewYork Times

Jeden z proruských separatistů má na Romy jasný názor a je přesvědčený, že útok na jejich domy ve Slavjansku byl v pořádku. „Místní obyvatel za námi přicházejí a stěžují si na Romy,“ Ruslan Míkeda, muž s plnovousem, střežící okupované domy v nejvyšší tajnosti, řekl Die Welt.

„Romové jsou kriminálníci obchodující s drogami, naši lidé jsou slušní – my chceme očistit město

od Romů“ řekl Míkeda, který strávil několik dní během zimy na Majdanu, který byl v držení Židů, než se připojili neonacisté Právěho sektoru připravující podmínky pro proruské separatisty. Jeho Facebook je plný výzev k anarchii a válce a je prošípován antisemitismem.

Zdroj: Romea.cz,
Gwendolyn Albert
z angličtiny přeložil
Karel Holomek

Domenico „Volcano“ Spada: Boxer bojující pod romskou vlajkou.

(Volcano – sopka, pozn. redakce)
„Vstoupil jsem do ringu s romskou vlajkou, žádnou italskou a žádnou národní hymnou,“ řekl Domenico „Volcano“ Spada, romský boxer z Itálie, před zápasem 5. dubna, kdy vyzval Marco Antonia Rubia o titul světového šampiona ve střední váze. „Nechal jsem jim při tom hrát romskou píseň „Cintia“ od Santino Spinelliho.“

Spadovo ostré veřejné prohlášení poukázalo na to, že on chtěl vstoupit do ringu bez italských oficiálních symbolů na protest, že byl Itálií zrazen. Uvádí se několik důvodů pro provokace proti němu.

Spada řekl novinám La Repubblica, že je v Itálii těžké organizovat zápasy v boxu, protože není snadné sehnat peníze a protože je meze-

ra v propagaci sportu. Problém není jen v organizaci, ale i v diskriminaci, jak se stalo v jeho případě.

„Nemám rád ignoranty, kteří neresppektují ani jiné kulturní záležitosti. Když slyším slovo cikán pronášené s nenávistí a doprovázené dehonestujícími vulgaritami, jsem slepý vzteky.“

Spadovo stanovisko se okamžitě objevilo na Facebooku, zrodilo blogy na jeho podporu a rychle vyvolalo odezvu několika tiskových agentur. Jeho boj se stal důraznějším než bylo očekáváno, protože tím vzrostla pozornost veřejnosti nejenom k tomuto boji, namířenému proti nespravedlnosti a předsudkům, ale také ke zvláštnímu případu italských Romů, jako skupině, která žije v Itálii po staletí, je

integrální součástí italské historie a společnosti, a tím i podporující vzrůst italské hrdosti prostřednictvím sportu.

Spada, alias Volcano, nepředstavuje jenom stereotypní ikonu drsného boxera, ale on je chlapíkem, který těžce pracoval i v jiných profesích (ve vlasovém studiu), pomáhal své skromné rodině a měl slibně nakročeno i k atletice. Nyní, jako boxerský šampion, chce ukázat prostřednictvím svého příkladu diskriminaci, směřující ke všem úrovním veřejné publicity.

Jako italský Rom chce Spada veřejnosti poukázat na fakt, že on není jenom Rom schopný vytvářet takové spolupůsobení – ve skutečnosti jeho velká Romsko-Italská rodina udělala velkou práci pro celou

foto: facebook

zemi a vlajku. Jeho bratrance jsou boxeři Michele Di Rocco (světový šampion), Pasquale Di Silvio (bývalý italský šampion), a Romolo Casamonica, který reprezentoval

Itálii v roce 1984 na Olympijských hrách v Los Angeles.

Zdroj: Romea.cz,
Gwendolyn Albert
z angličtiny přeložil
Karel Holomek

První cikánská škola v Užhorodu v letech 1924–1929

Dodnes diskutovaným tématem je světový unikát – první cikánská škola. O té bylo publikováno již dostatečně materiálů, takže zde snad stačí uvést základní fakta.

V cikánské osadě u Užhorodu žilo cca 200 cikánů, z toho cca 80 dětí podléhajících školní docházce. Nápad vybudovat pro ně samostatnou školu visel dlouho ve vzduchu, ale teprve v roce 1926 se vládní komisař Hrbek spolu s přednostou školství 15 000 Kč, 5 000 Kč dal viceguvernér Rozsypal a cca 40 000 Kč bylo uvolněno z městského rozpočtu. Celou záležitost projednali s místním vajdou a ten přislíbil aktivní účast cikánské obce jak při výstavbě, tak i při provozu školy. Škola byla otevřena 22. prosince 1926.

Budova školy stála na okraji cikánské obce a měla jednu velkou třídu i byt pro učitele (prvním učitelem byl J. Šesták, druhým V. Tomčány, dalšími M. Cinkovský a L. Hegeduš). L. Hegeduš byl dokonce po návštěvě cikánského krále Kwieka poctěn titulem cikánský baron a tak měl zaručenou podporu ve všem a ochranu své osoby a školy.

Významnou součástí školy bylo moderní hygienické zřízení a dvůr s hřištěm. V prvním roce vznikla jednotřídní škola pro 30 dětí, postupně se počet tříd a žáků rozšiřoval. Dopoledne se vyučovaly základní předměty, odpoledne předměty doplňkové, jako např. tělocvik, hra na housle, zpěv. Nebylo výjimkou, že na některé předměty chodili i dospělí, a třeba i večer. Specifikou byla půlhodinová doba jedné vyučovací hodiny.

Především díky vzorné spolupráci města, učitele a cikánské obce se

dosáhlo vynikajícího výsledku. Docházka byla výborná (kouzlo školy spočívalo i v tom, že tam bylo sucho a teplo, jídlo od Červeného kříže, občas i dárky) a děti si postupně osvojovaly základní hygienické návyky, které pak přenášely domů. Navzdory všem pesimistickým, často i rasistickým předpovědím zvládaly výuku národní školy natolik, že některé z nich mohly dokonce přejít na střední školy, i když ne vždy ji ukončily. Existence školy umožňovala i pravidelné lékařské prohlídky a šíření zdravotních informací. Rozpadem Československa byla úspěšná činnost školy ukončena.

Určitě to již nebyl, jak tvrdí básník J. Zatloukal, „pelech cikánů“ a bylo čím se chlubit. Tato škola se stala vzorem pro další podobné vznikající školy.

text a foto: Antonín Hrbek

Střední odborná škola managementu a práva, s.r.o.

se sídlem Macharova 1376, Kolín V., 280 02
odloučené pracoviště: Vranovská 17, Brno 614 00

Ve školním roce 2014/2015 nabízíme čtyřleté maturitní obory, ve kterých můžeš uspět i ty!!

75-31-M/01
Předškolní a mimoškolní pedagogika

75-41-M/01
Sociální činnost

68-43-M/01
Veřejnosprávní činnost

Možnost dálkového studia v těchto studijních oborech: (varianta zkrácené verze)

75-31-M/01
Předškolní a mimoškolní pedagogika

75-41-M/01
Sociální činnost

NÁBOR STÁLE POKRAČUJE - přijímáme bez přijímacích

Kontaktní osoba:
David Ščuka, manager školy
tel. +420 607 824 664 www.sosmap.cz

Adresa:
Střední odborná škola managementu a práva, s.r.o.
odloučené pracoviště: Vranovská 17, Brno 614 00

Romství (Romipen)

(překlad článku z RH 4 do češtiny)

Naši předkové dobře věděli, co to znamená romipen – romství. Jeden druhému uměli prokazovat úctu, a i když se na sebe rozzlobili, říkali se: Romský hněv je jako vítr – jak rychle se objeví, tak rychle pomine.

Mladí nesměli před staršími mluvit neslušně, to nepřicházelo v úvahu. Někdy ani nebylo dovoleno, aby mladí šli tam, kde byli dospělí. A když už byli pohromadě, mladí museli být zticha a poslouchat, co si starí vyprávějí. Tím se od nich učili, jak se mají chovat, jak mají žít na tomto světě.

Romové nikdy neměli snadný život, častěji bývali hladoví než sytí. Ženy na sebe volávaly: „Marčo, co

dneska vaříš?“ „No, halušky se ze-lím, nebo s tvarohem,“ odpovídala Margita. Navzájem si posílaly jídlo, aby ochutnaly, co uvařily.

Když můj otec pracoval, maminka mu každý den nosila do fabriky oběd. Už po desáté hodině mu pěkně v kastrůlku přinesla maso nebo halušky. Když jsem byl starší, nosíval jsem mu jídlo já.

Bylo zvykem, že v neděli si ženy navzájem vyměňovaly jídlo, které uvařily k obědu. To bylo pravé romství. Lidé si vážili jeden druhého, když byl na tom někdo moc špatně, vždycky mu někde dali najíst. Když někdo přišel do domu, neptali se ho: „Máš hlad?“ Hned dali na stůl to, co měli. „Neptej se ho, jestli chce jíst, postav před něj talíř,“ říkala

moje tchýně. Když se slavily Vánoce nebo jiné svátky, otec rodiny rozděloval maso a každému u stolu dal kousek přímo do pusy. Tak si lidé prokazovali úctu. Proč dnes naši lidé na toto zapomínají? Mluví spolu gádžovsky, chlubí se, kdo co má a ostatním se posmívají. V dnešním světě se ztratilo dobro, každý chce jen peníze, peníze...

Samozřejmě, každý by chtěl mít peníze, bohatství, dobře si žít, ale kvůli tomu by neměl ztrácet svoje romství. To je náš poklad, naše pravé bohatství – to, že umíme uctít druhého člověka. Bez úcty nelze správně žít, bez romství není opravdový život. Co na to řeknete, Romové?

Jan Horváth Dóme

překlad Martina Vyziblová

Samas khere pro Serviko

Avil'as e Patrad'i, ta mri romñi phenel: „Av more, džas khere ko mro phral Nededate.“

Ta so, la romña kempel te šunel: „Džaha, kajča sar, ajso drom?“

Buter sar 500 km. Jaj Devla, džas mašinaha vaj motorih? Il'om o mobilos ta vičind'om, kejci šaj mol la mašinaha dži ko Neded. E rañi phenel, hoj buter sar 3.500 koruni pro trin džene. Kejci but? Na, džaha motorih, oda tuñeder. Cind'am o benzinos, dalnično znamka a davaj sombatone tosara Prahate.

Vaš o duj ori sam Prahate. Odarig smeros Brno. Jaj, ajso drom, phagerdo, sa cheva. Buter sar 200 km. Varesar predžid'il'am oda pharipen. Bratislavate Bernatar hin dur

150 km. Odoj feder droma, na sar ke amende pro Čechi. No, Požomatar mek amen užarelas mek 150 km dži khere Nededate. Khere, ko šogoris samas štar orendar palo dilos. Strapimen, no mištes dogel'am.

Sar odoj dživen amare ungrike Roma?

Le gadženca mištes, nane odoj maškar lende ajso rasismus sar pro Čechi. O gadže bečel'inen le Romen, jon le gadžen. Tiž odoj nane but'i, aľe ko kamel te kerel, but'i arakhel. Miro šogoris, o Lajošis, kerel pre farma, murdarel le baličen, so jekh aver.

Lošanel, hoj hin les varesavi but'i. Paš o komunisti kerelas andre Rusija, Kazachstanos pro pli-

novod. Zarod'l'as peske lovore, peskero kher kerd'as šukares. Hin les trin čhaja, eľa vnuki. Leskeri romñi, e Monika, kerelas andre fabrika pro motora, aľe nasval'il'a, ta hiñi khere.

Nadur Nededatar, Farkašdate – Vlčany bešel mri nena, e Marta. Gel'am pal late te dikhel. Hin la šukar kheroro, bari bar. Hiñi phuri 77 berš, mek kerel but'i andre bar, na dikhena añi čarori.

Čepo amenge pil'am le šogoriha, kurke pre bari rat, gondol'inahas pre amare phure dada, daja, sar jon l'ikerenas inepa.

Pondzelkone, kana pes landžaren o čhaja, gel'am te landžarel amare čhajan.

Avil'as amaro strično phral la lavutaha, leskero čhavo pre harmonika bašavelas. Šukar romane giľora. Oda šukar pro gav, kana o lavutara phiren kher kherestar, the vñinšen le Romenge bachtal'i inepa.

Avil'as o vtorkos u amen sig to-sara bešľam andro motoris pale khere pro Čechi. Has oda baro drom, oda čačipen, kajča samas khere pre Slovensko, Nededate mištes, maškar amare Roma, amare nipi. Odoj savore mek vakeren romanes, na bisteren peskeri romañi čhib, peskero romipen. Ta sem sam Roma, na?

Jan Horváth Dóme

foto: archiv Jana Horvátha

Byli jsme doma, na Slovensku

Velikonoce se blíží a moje žena říká: „Pojď more, pojedeme domů na Slovensko, k mému bratrovi do Nededu.“

Ženu musíme poslouchat, ne? „Tak dobře, pojedeme, ale jak? Vlakem nebo autem?“

Více jak 500 km. Bože, vzal jsem mobil a zavolal na informace, kolik stojí jízdenka do Nededu.

„3 600 korun,“ odpoví paní. „No, to raději pojedeme autem, vyjde nám to levněji.“

V Mostě jsme natankovali benzin, koupili dálniční známku a jedem – směr Praha. Po dvou hodinách jsme v Praze a najiždíme na slavnou dálnici směr na Brno. Potěš pán bůh, cesta samá díra, omezení, výmoly. Sodoma Gomora, velebnosti.

Nakonec jsme to ve zdraví přežili a vyjíždíme na dálnici na Bratislavu. Jaká to změna, cesta čistá, rovná, jak má být. Kupujeme slovenskou dálniční známku a jedeme. Je nutné říct, že ty slovenské

cesty jsou v lepším stavu než ty naše české. Ujeli jsme 150 km a jsme v Šale, odtud je to pár km do Nededu. Doma jsme v 16 hodin – dobro došli – díky Bohu.

Jak se žije zdejším Romům? Žije jich tu něco kolem tisícovky, přímo v obci, žádná osada, nic takového, s gadži společně.

Vcelku dobře, vztahy Maďarů, Slováků a Romů jsou na dobré úrovni, bez zbytečného osočování a rasismu. Gadžové ctí Romy a oni je. Co se týče zaměstnání, i zde je nouze o práci, ale kdo chce pracovat, ten si práci vždy najde. Švagr Lajoš pracuje na prasečí farmě v nedalekých Vlčanech. Je rád, že může dělat. Za komunistů působil v Rusku, v Kazachstánu na plynovodu. Vydělal slušné peníze, opravil si dům po rodičích. Má tři dcery a devět vnoučat. Jeho žena Monika pracovala donedávna v automobilce, onemocněla a teď je doma. Čeká ji operace hlavy, snad to dobře dopadne.

Nedaleko Nededu, ve Vlčanech, žije moje teta Marta. Šli jsme ji navštívit, je jí 77 roků a pořád něco dělá na zahradě. Nenajdete na ní kousek travičky či plevele.

O velikonoční neděli jsme si se švagrem něco popili, oslavili velkou noc. Zavzpomínali na naše staré rodiče.

V pondělí, kdy se šlehají mladá děvčata, jsme spolu navštívili několik rodin. Do jedné z nich, k naší Valice, dorazili muzikanti. Bratraneč Béla se synem. Hraje na housle a harmoniku. Je to dobrý zvyk chodit po rodinách a vinšovat hudbou. Je to stará romská tradice, která se tu v Nededu stále dodržuje.

Vše má svůj konec, i naše návštěva u příbuzných v Nededu a ve Vlčanech. Dalekou cestu domů, do Litvínova, jsme úspěšně zvládli. Doma, na Slovensku nám bylo dobře, mezi našimi lidmi. Tam, kde se udržuje romipen, tam kde se mluví po našem, romanes.

Jan Horváth Dóme

Džanes romanes?

Jaro je tady, dnes si připomeneme výrazy týkající se nejkrásnějšího období roku, kdy vše pučí a kvete.

Linaj/ñilaj	léto
Tato	teplo
Brišind	děšť
Del o brišind	prší
Chmari	mraky
Balvaj	vítr
Phurdel e balvaj	fouká vítr
Perumos	blesk
Čar	tráva
Luluďi	květina
Luluďa	květiny
Čiriklo	pták
Čirikloro	ptáček
Te hurñisaľol	létat
Kham	slunce
Khamoro	sluníčko
Labol o kham	svítí slunce
Šil	chladno, zima
Majos	květen
Džas avri	jdeme ven
Hin šukar džives	je krásný den
Džas andro veš	jdeme do lesa
Džas te landžol	jdeme se koupat
Kamiben	láska
Kamav tut	miluji tě
Pirañi	snoubenka, milá
Pirano	snoubenec, milý
Šukar	krásná, krásný
The o verdana džan dureder – A vozy táhnou dál...	

O Roma kamen linaj, le khamoro, taťipen. – Romové milují léto, sluníčko, teplo.

Jan Horváth Dóme

Romañi čhib perdal amare čhavore

Romaña čhibaha džaha dureder, phenenas amare phure Roma, daja the dada. Keci dživen amare nipi pre luma? Phenen, hoj buter sar 12 milioní. Kaj džana, odoj arakhena amare manušen. Andre Amerika, Rusija, Ungriko, Rumunija, Bulgarija, Slovensko, Švedija, Němciko, Italija, šadzík dživen Roma. Adaj pro Čechiko hin buter sar 300 ezera, pre Slovensko jepaš milionos.

Andre škola amen sikhaven ča gadžikanes, čechika vaj servika. Amari čhib pes na sikhavel, soske, phučav tumendar, Romale. Čačes sam ajse diline bakre, hoj mukhas amari čhib polokes te merel? Čačes amen ladžas vaš oda, hoj sam Roma?

But doš hin pre ada režimos, pro gadže, bo jon na kamen le Romen. Pre aver sera hine došale tiž o Roma korkore. Rušen pr'oda, kaj te sikhľon lengere čhave andro školi romanes. Soske? Kaj dživel o romipen, amari kultura pes barval'ol, odoj e romañi čhib barol, dživel. Odoj, kaj o Roma bisteren peskero romipen, odoj e romañi čhib merel.

E škola hin pr'oda, kaj te sikhavel le čhavoren čhiba. Na kempel amenge ča te sikhľol čechika či anglicko čhib. Kempel amenge the le čhavenge te sikhľol romanes! Andre amari romañi čhib hin savoro: Paťiv, kamiben, romipen. Paťiv ko dad, ke daj, ke amare phure tradicii, kultura, čirlatuñipen. Sar giľavaha amare giľa, te bisteraha amari čhib?

Sar pes dovakeraha avre Romanca andre Evropa, te na džanas mištes anglicika vaj němcika? Romanes.

Dikhen pro amare Vlachi, peskeri čhib na od mukhen. Amen chochavas jekh avres, sam gadže, the bisteras amaro romipen. Našťi oda domukhas.

Jan Horváth Dóme

Romština i pro naše děti

S romštinou dojdeme nejdál, říkali starí Romové, naši předci. Kolik myslíte, že žije na světě Romů? Podle některých zdrojů prý více než 12 milionů. Kamkoliv pojedete, tam můžete najít naše lidi. V Americe, Rusku, Maďarsku, Bulharsku, Rumunsku, na Slovensku, ve Švédsku, Německu, v Itálii, tam všude žijí Romové. V Česku je nás více než 300 tisíc, na Slovensku půl milionu.

Ve škole nás ale učí jen gádžovsky – česky nebo slovensky. Naše vlastní řeč se neučí, a já se vás ptám: Proč, Romové? Opravdu budeme jak stádo hloupých ovcí, necháme naši řeč postupně zaniknout? Opravdu se tak stydíme za to, kdo jsme?

Vinu na tom nese tento režim, i gádžové, kteří nás nemají rádi. Ale na druhou stranu nesou vinu i sami Romové. Vadí jim, že by se jejich děti mohly učit ve škole romsky. Proč? Tam, kde naše romipen – romství žije, naše kultura se rozvíjí, tam žije a vzkvétá i romský jazyk. Tam, kde Romové svoje romství zahazují, tam i romský jazyk umírá.

Škola je tu od toho, aby děti učila různé řeči. Nám ale nestačí naučit se česky nebo anglicky. Potřebujeme, abychom se my i naše děti učili romsky! V naší řeči najdeme základ všeho: úcty, lásky, našeho romství. Úcty k rodičům, předkům, naší kultuře, tradicím a historii. Jak si zazpíváme svoje písničky, jestliže zapomeneme svoji řeč?

Nezapomínejme na to, jak se můžeme domluvit se všemi Romy po celé Evropě, když nebudeme umět anglicky nebo německy. Jedině romsky.

Podívejte se na olašské Romy, ti se své řeči nevzdali. To jen my si něco nalháváme, děláme ze sebe gadže a zapomínáme na svoje romství.

To přece nesmíme dopustit.

Jan Horváth Dóme

Listování v kalendáriu z dějin Romů – 9. díl

(Romové Čech, Moravy a Slezska v časech a nečasech dávných i nedávných)

b) V koloběhu měsíců

1567, 25. 2.

Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan listem Vilémovi z Rožmberka oznamoval pohyb několika romských skupin v okolí Kájova. Rožmberský kronikář Václav z Břežan o tom mlčel, což mohlo znamenat, že přítomnost Romů na panství bývala už běžná a pokud se nestali předmětem vyšetřování, nemělo smyslu se o tom rozepisovat.

1998, 25. 2.

Vznik Výboru pro odškodnění romského holocaustu v ČR, kterému po dobu jeho třináctileté existence předsedal romský aktivista a politik Čeněk Růžička. Uvedená nezisková instituce pomáhala v letech 2001–2002 českým Romům při podávání jejich žádostí o odškodnění (podobnou pomoc poskytovalo Muzeum romské kultury Romům moravským a organizace Člověk v tísni slovenským Romům, kteří se přistěhovali a žili v ČR). Výbor zorganizoval roku 2006 ve Valdštejnském paláci výstavu Lety – příběh zamlčené genocidy a roku 2007 ve Veletržním paláci Národní galerie výstavu fotografií Zaniklý svět, která představila život českých Romů a Sintů před jejich nucenou táborovou koncentrací. Mimoto pořádá Výbor každým rokem pietní shromáždění v Letech k uctění památky vězňů tamního cikánského tábora a ústy svého předsedy velmi hlasitě, bohužel však bez jakékoliv zatímní odezvy, usiluje o odstranění vepřina stojícího na místě někdejšího táborového areálu. Čeněk Růžička, původním povoláním kameník, vytvořil ve spolupráci se sochařem Michalem Moravcem sousoší, které bylo odhaleno roku 2002 na hřbitově v Mirovicích pohřbeným tam letským vězňům.

1900, 26. 2.

V Bolevci u Plzně se narodil Josef Serynek. Po nuceném usazení bydlel v obci Bohy, odkud byl s družkou a dětmi transportován do cikánského tábora v Letech. Po zdařilém útěku se skrýval na Českomoravské vrchovině, kde navázal kontakt s protifašistickým odbojem. Z uprchlých sovětských zajatců vytvořil partyzánský oddíl Čapajev, který spolupracoval s odbojovou organizací Rada tří a se sovětským výsadkem Jermak.

Spolubojovníci a místní obyvatelé Serynkovi říkali neoficiálně Černý. Velel trestné výpravě do Příbyslavě, spojené s popravou četníků za zastřelení gen. Radomíra Luži. Na sklonku války byl zástupcem velitele partyzánského oddílu Dr. Miroslav Tyrš a vedl přepadení školy v Bystřici p. Pernštejnem a odzbrojení ubytované tam německé posádky. Historikovi Janu Tesařovi nadiktoval vzpomínky na odbojovou činnost, které však nebyly vydány a zůstaly v rukopisu. Zemřel roku 1974.

1904, 27. 2.

V Čejči se narodila zpěvačka Růžena Danielová, odvečená za nacistické okupace do cikánského tábora v Auschwitz-Birkenau, kde přišla o manžela a všechny své děti. Na základě jejího podání zapsal Dušan Holý dnes už obecně známou žalující píseň Aušvicate hi kher báro. Zpěvačka zemřela roku 1988.

1991, únor.

Začal vycházet česko-romský týdeník Romano kurko / Romský týden, který se postupně měnil na čtrnáctideník (1998) a na měsíčník (2000). Byl vydáván nejprve Romartem, potom Rompressem a nakonec Občanským sdružením pro romský národnostní tisk; které vydávání nakonec zastavilo (2003).

1994, únor

Vyšlo první číslo časopisu Nevo romano gendalos / Nové romské zrcadlo. Tento česko-romský měsíčník vydávalo po dobu jednoho roku Sdružení při časopise Nevo romano gendalos.

1999, únor

Společenství Romů na Moravě začalo vydávat periodikum Romano hangos / Romský hlas, jako doplněk a zanedlouho jako konkurenční podnik tehdejšího týdeníku Romano kurko / Romský týden. Do konce roku vyšlo 16 a během následujícího roku 18 čísel tohoto nového časopisu, který vychází dodneška jako čtrnáctideník.

2003, únor

Vyšlo dvojčíslo česko-romského měsíčníku Romano voďi / Romská duše. Časopis je vydáván nepřerušovaně občanským sdružením Romea.

1627, 1. 3.

Císař Ferdinand II. ve svých instrukcích uváděl, že se na moravském území vyskytovalo přílišné

množství „cikánské sběře“, která tam prý jenom loupila, plenila, a škodila tak všem poddaným.

1975, 1. 3.

V Chomutově se narodil Ondřej Kováč, jemuž jeho blízcí a také farníci říkají „bratr Ondrejko“. V dětství ztratil zrak, a navštěvoval proto speciální základní školu pro nevidomé v pražské Loretské ul. Maturoval na Evangelické akademii v Náchodě a zapsal se pak na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy, kde ukončil magisterské studium s vyznamenáním. Byl po dobu tří let ordinovaným farářem Českobratrské církve evangelické ve středočeské obci Mšeno, pak příležitostným kazatelem v Jindřichově Hradci a nakonec se znovu věnuje pastorační službě v Táboře.

1992, 1. 3.

Na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí n. Labem byl zřízen Ústav pro studium romské kultury, jehož ředitelem se stal pedagog Jaroslav Balvín. Po čtyřech letech bylo toto pracoviště přejmenováno na Centrum romistiky, v čele s filoložkou Veronikou Kameníkovou, a včleněno do rámce pedagogické fakulty. V koncepčně přesněji vymezeném zařízení se vyučoval romský jazyk a dějiny a kultura Romů. Dnes ředítelem Centru uznávaný romista Zbyněk Andrš.

2001, 1. 3.

Při sčítání lidu bylo evidováno 11 716 Romů. Odhaduje se, že zhruba 90 % příslušníků romské menšiny svou národnost nedeclarovalo, a stejně tak ani neuvádělo romštinu jako mateřský jazyk.

1680, 2. 3.

Velká slavnost o masopustní zábavě na dvoře císaře Leopolda I. na Pražském hradě, při níž kavalíři sehráli selskou svatbu a na ní princ bádenský představoval Roma a jedna hraběnka vystupovala jako Romka.

1939, 2. 3.

Nařízení česko-slovenské vlády č. 72/1939 Sb. o kárných pracovních táborech pro muže starší 18 let, kteří se vyhýbali práci a nemohli prokázat, že si řádným způsobem zajišťovali obživu. Nařízení protektorátní vlády č. 188/1939 Sb. přeneslo pak 28. dubna téhož roku působnost v těchto táborech ze zrušeného ministerstva národní obrany na ministerstvo vnitra. Tábory byly otevřeny až 10. srp-

Romský partyzán Josef Serinek, 40. léta 20. století.

Autor neznámý: Ze sbírky MRK

Památník v Mirovicích, hřbitov zemřelých z tábora v Letech u Písku, 2007.

foto: J. S. Sláma. Z nesbírkové kolekce MRK.

na 1940, a to v Letech (okr. Písek) a v Hodoníně (okr. Blansko): sloužily k přechodné koncentraci káránců, mezi nimi i relativně nízkého počtu Romů, kteří údajně neuposlechli zákazu kočování, nebo se sice usadili, ale nepracovali a páchali trestnou činností.

1990, 2. 3.

Ministerstvo vnitra zaregistrovalo Romskou občanskou iniciativu jako politickou stranu. Po osmi dnech se pak v pražském Kulturním domě Eden mohl konat její ustavující sjezd, na němž 438 delegátů zastupovalo údajných 60 000 členů (ve skutečnosti se jednalo spíše o signatáře petice, požadující uznání romské národnosti). Delegáti zvolili za předsedu Emila Ščuku, který pak stál v čele tohoto pravicově orientovaného subjektu po dobu jednoho desetiletí; potom jej v předsednické funkci vystřídal Štefan Ličartovský (2001) a toho po jeho ostudném společném prohlášení s krajně pravicovou Národní demokratickou

Ustanovující sjezd ROI – Emil Ščuka. Praha, 1990.

foto: P. Matička. Ze sbírky MRK.

stranou nahradil Miroslav Karika (2003). V té době však už Romská občanská iniciativa ztrácela svou životaschopnost a špela k nezadržitelnému konci, který byl úředně konstatován rozhodnutím Nejvyššího správního soudu (2009).

Ctibor Nečas

Ustanovující sjezd ROI, Praha, 1990.

foto: P. Matička. Ze sbírky MRK.

Ustanovující sjezd ROI, Praha, 1990.

foto: P. Matička. Ze sbírky MRK.

Květen, lásky čas

V květnu se u nás ve vesnici probouzela k životu nejen příroda, ale také lidi, tradice a zvyky. Slunce hrálo, zem pomalu vysychala, ženy tály a mokrý bylo všude. V květnu byla vesnice vyzdobená vysokou májkou a na její špičce vlály různobarevné třpytky se stuhami. Místní rozhlas vyhrával, psi štěkali, z komínů se kouřilo, vánek vál, jarní sluníčko se smálo, měsíc svítil na cestu a zákony přírody dávaly volnost bez hranic a neomezený průchod sexuální síle. Děvčata – samice, ustrojená v krojích s plným a nadutým poprsím, s tím božím veledílem, jedničky, dvojky, trojky i pětky, chodila po vesnici a zpívala písně nadřazeným a sexuální fantazií napěchovaným samcům. Se zpěvem a tancem se za nimi táhli chlápci v krojích. Někteří hráli na foukací harmoniku a někteří samci prováděli i rozpustilé hry, s rukou v kapse šermovali s údem.

Byly to zajímavé okamžiky tradic, kouzla, lásky, námluv, chtiče a touhy. Zpěv vábivých děvčat se nesl celou dědinou. Na mostě se děvčata zastavila a směrem k cikánské osadě zpívala písničku: „Mamko moja, Cikán še mi ľúbí, pretože má pekné biele zuby.“

Proutník Cikán Puty si myslel, že děvčata, samá krev a mléko, sní jen o něm. Stál před oprýskaným střepem zrcadla a popelem si čistil od kouře zaslé zuby. V cikánské osadě už bylo také znát, že je květena. Fantazie lidí a přírody jako by neznala hranic. Pubertákům se za-

palovala lýtka, mladí dlouho dospávali a staré, ty zase budil jejich vnitřní budík ještě dřív, než kohout zakokrhal. Děvčata připravena zbavit se panenství měla pod oknem nazdobenou májku od svého milého a pubertáči a výrostci jim na ně chodili čurat. Chlapi stáli před svými domy, kouřili a kochali se krásou přírody. Pozorovali kolemjdoucí ženy, jak se jim vlní zadky a jak jim v jejich rytmu nadskakují i nádoby s mlékem.

Puty sledoval Marku, právě všela pádlo. Sukni měla zařiznutou mezi obě půlky a on, známý to proutník, zpíval muzikálovou písničku: „*Jaj, Romale, čhavale, svět je kráááásný lalalalalala...*“ Ve vsi se ten den večer konala májová veselice, na které měl hrát Puty i se svou kapelou Roma štar (Čtyři Romanové – ale ve skutečnosti bylo muzikantů pět). Už den před tím si

„Houslista“, 1900, Budapešť.

Puty vypрал a naškrobil košili, vyžehlil kalhoty, nakrémoval a vyleštil jediné boty. Nechtěl si je umazat, a tak až do druhého dne chodil bosý. V sobotu odpoledne se vykoupal, navoněl biolitem a ustrojil. Černé kudrnaté vlasy mu usušil jarní vítr, když šel cestou pro Khaňu, saxofonistu z kapely. Z Khaňova otevřeného okna slyšel z rádia písničku, jak cestář roztlouká kamení a štěrkuje silnici. Než ale ke Khaňovi došel, boty měl celé od bláta a kalhoty nahozené. Nadával: „*Šlak tě trefí, Khaňo, jestli budeš zase vožráálej!*“ Potichu vešel do domu, kde Khaňova manželka Jožarka byla lokty opřená o stůl, dívala se do rádia jak na televizi a zpívala s ním písničku: „*Cestaži náááš, copak požááááš,*“ přitom svým kulatým předádáním ladně pohybovala do rytmu polky. Když Puty viděl ten vábný mamutí obraz, tak se mu na

chvilku rozjely smysly. Vychutnával si to, a aby viděl o něco víc, tak se přikrčoval, ohýbal, shýbal, nakláněl hlavu doleva, doprava i dozadu, a když poznal, že to je marné, tak zakřičel: „*Cháje, kde máš starýho? Co dělá? Už musíme jít!*“ Jožarka říká: „*Jáááj, móóóre, on je požád vožrááále!* To má po svý mááámě! Ta šla vožralá na ubytovnu a tam chlapců nemohla dopovědět, co chce. Požád jen žikááála, prosím vás, prosím vás, chlapi ji vyšli vstříc, otěhotněla, a nevěděla s kým. Její celá rodina, matka, otec i sourozenci bydleli v kůlně na uhlí, záchod tam neměli, chodili do pole na latrínu. Na toaletní papír neměli peníze, tak jedním hadrem, který vůbec neprali, si utírali zadky všichni. To proto byla Khaňova matka těhotná tšičiínast měsíců, a když potom rodila, byla vóóóžralá, jak rozjetý auto bez volantu a bez řidiče. Byla oblečena v cigánským kroji, měla na sobě myslivce-ký hubertus, na hlavě beranici s ruskou červenou hvězdou, na nohách filčáky a v každé ruce měla plnou agelitku (igelitku) jídla. Na zemi před sebou měla plnou flašku pálenky značky Daktary a opšená o skšín vítala Khaňu na svět. To proto je tečkom požád vožralej. Když se narodil, tak Romové mu hráli a žikali, že to bude velký chuchmelec (umělec). Už od tšči (3) měsíců mu dávala jeho matka do mléka štamperlu samohonky, aby dobře spal, rostl, byl silný a múdrý. Když ho potom dala do školy,

tak do první třetiny chodil deset let a doktoři žíkali, že je momentálně zaostalej. Aby se mu údy protáhly až k zemi!" Puty se smíchem říká: „*To by se ti líbilo, co? Čhaje, zpívala bys pořad i bez rádia.*" Khaňa to všechno slyšel a bujný vyšel nahý z místnosti, kde se umýval. Když ho Jožarka spatřila, spustila: „*Jaj, diľino, šak se obleč, a s tím nula bodov mi neďeľej vstuđuďu!*" Puty se smíchy málem počůral. Khaňa říká: „*Lubňije, nemluv a pojď mi umýt záda!*" Jožarka připravená se pářit, jde jak pávice s tancem a písničkou na rtech: „*A ja taká jak i mac, cingilingibom,*" ladně vplula i s Khaňem do vedlejší místnosti. Puty poslouchal rozhlasový pořad Rolnická beseda a když dohráli Pochod svatých, uslyšel napjatý šepot. Honem vypnul rádio a po špičkách šel k zavřeným dveřím, čupnul si a kličkovou dírkou pozoroval Khaňu s Jožarkou. Oni nazí, ve slastném a blaženém stavu, měli plnou náruč jeden druhého. Oči se na sebe usmívali, hladili se, vzrušovali a očima si i vyhrožovali. Svá těla posévali horkými polibky, hladili se, dýchali ve stejném tempu, usmívali se na sebe, tváře bořili jeden druhému do klína, dolaďovali a budili svá spící nitra. Když už Jožarka nemohla své vzrušení ustát, rozhodla se prožitek ještě umocnit a vygradovat. S odhodláním: „*D-A-V-A-J, V-P-E-R-J-O-D, Z-PÁ-T-K-Y N-I K-R-O-K*"...

Gejza Horváth
(dokončení v příštím čísle)

O majos hin, kamavibnaskro ideos

Andro majos k'amende andro gav, avľas ke peste na a e priroda, aľe the o manuľa, o tradicii the o zviki. O kham imar taarelas, e phuv řuolas le cindźipnastar, a o dźuvľa cindźonas. Andro majos terdźolas pro gav uo rukh (strom) – majka, upre pro verchos has pandle vřľľjaka farebna bľišace pankľiki. O rozhlasis andro gav bařavelas, o rukone bařonas, andal o komini dźanas o thuva, e balvaj phurdelas, o khamoro asalas, u o honoru řvicinlas pro drom. E priroda uřtavelas andro manuľa o kamlaripen the e zor, o dźuvľa o murľa pal peste kijavinenas, kamenas pes te kamavel. O rakľia upre urde andro kroji sikhavenas o ua, cikne, bare, vřľľjaka, the vyraźki, phirnas pal o gav the giľavenas. O racle, langre pirane upre urde andro kroji dźanas pal ledne tiź, jekh giľavindos, aver bařavenas pre phurdľi harmonijica u varesave racle le vasteha andre řeba pes řablľinenas peskre udoha. Has oda moneki interesna tradicii, baro aros, kamaviben, kijaviben, andro teřtos (tľlo) jagalo keradźipen, bengiľalo gulo taipen. O giľavipen le rakľľjendar řundźolas pre calo gav. Pro mostos pes ahavnas the visarde ki o Roma giľavenas: „Mamko moja, Cikľn ře mi ľľbi, pretoře mľ peknľ biele zuby.“

O Putis šunelas the gondol'inlas peske, kaj o rak'l'ija les kamen, kaj meren pal leste. Terdzolas anglo čerepos genalos the popeloha peske žužarelas le cigarek'lendar o šarge danda. Paš o Roma has imar tiž te prindžarel, kaj imar av'l'as o majos. E priroda the o manuš'a has oda jekh bari fantazija. Le puber-takenge labonas o jakha, o kana ta-

čipnastar, o terne has andro hadžos dži andro dilos, u le phuren uštavelas imar sig tosara lengri ora andre gača. O čaja save imar kamenas te našavel peskri pačiv, ta len has le čhavendar thodži tel oblaka majka pankl'ikenca. O cikne čhavore the o pubert'aka phirenas le čhajeng pro majki te muterel. O Roma terdžonas avri anglo khera, pijenas thuvale, the jagale porade jakhenca dikhenas, so lenge andžas e priroda. Merkindos dikhenas avri le džuv'len, sar lenge khelen the izdran o buľa, sar lenge chučkeren o čuča, o kanvi le thudeha. O Putis porade jakhenca dikhelas pre Marka, sar rajbinel the viginel o hundri. E rokľa has lake čhindži andre bul u jov sar kada dikhl'as, ta mindžar chudľas peske te giľavel: „*Jaj, Romale, čhavale, savo šukar kada svetos, lalalalalala...*“. Andro gav has oda džives majovo zabava. Odoj majidža te bašavel o Putis peskra bandaha-Roma štar. Aľe musaj te phenav čačipen, andre banda nabašavenas štar džene, aľe pandž džene. O Putis imar jekh džives anglal peske naškrobindžas o gad, bigľindža e cholov the boksindža peske avri o kamašli. Vaš oda hoj has les čak jekh para kamašľi, ta nakamelas peske len andre te meľarel, ta dži aver džives phirlas pal o čikhal e placi pindrango. Sombatone pal o dilos pes landžardžas, thodža pre peste biolitos, the urdžas pes upre. Sar džal vaš peskro saksafonistas vaš o Khaňa, ta dromeha leske šučardžal leskre kale bala e balvaj, Ro Khaňas has e blaka pale a andro radios bašavenas giľori, pal o cestaris, sar phagerel o bara he prikerel lenca o drom. Sar o Putis šundža e

gi'li, avl'as andre leste e cho'li, bo
dromeha peske kerdža andre la či-
katar o topanki the e cholov.

Košelas: „*Šlakos tut chudela Khaño, sar aveha hinke koro mato!*“ Cichones gela andro kher, u dikhel, kaj e Jožarka hiñi oprimem pro skamind, the dikhel andro radios sar pro televizoris u giñlevel le radijoha: „*Cestaži náááš, copak delááááš,*“ a paš odo šitañlas la buľaha andr taktos. Sar o Putis dikhl’a e bul, koda šukariben so kerdžas o Del, aviľas andre leste o chandžal’ipen. Kerlas peske pre Jožarka baro šmakos, kamelas te dikhel savoro, kamelas te dikhel, so hin tel e rokľa. Všeľ’ijak pes bondžarelas avri, kućkinelas, krucinlas avri o šero, poravlas o jakha, bares kamelas te dikhel buter. Sar prindžardžas, hoj imar nič buter nadikhela, ta zavichindža pre Jožarka: „*Čháj, kaj tuke o rom? So kereľ? Imar kampol amenge te džal!*“ E Jožarka phenel: „*Jááj, móóore, jov hino furtom mato! Oda hin les pal peskri daj! Jekhvar gela kori mači pro barakos a odoj našči dophenlas le muršenge so kamel. Furtom ča phenelas, prosím vás, prosím vás, the o savore murša laha sute a voj palis nadžanelas, kastar hiñi phari. Lakri calo fajta bešenas andre drevarňa pro angar, budaris len nahas, ta phirenas te chinel pre latrina andre maľa. Pro papiros len nahas love, ta jekhe dokhleha, so les šoha narajbinenas, khosenas peske o buľa savore. Vaš oda has le Khaňaskri daj phari dešutrin čhon, a sar palis ločhilas, ta has mači sar motoris, so džal bi o soferis the bi e kereka. Has urdži romanes, has pre late hubertusis, pro šero rusiko baranica la loľa hyjezdaha, pro pin-*

dre has late zoka a andro soduj vasta likerelas pherde agelitky (igelitki) šutle ribenca. Pre phuv angla late has e thardži, Daktari, the oprimen pro šifoneris ločholas, anelas pro svetos-pre luma le Khañas. Váš oda jov hino akana furtom mato: Sar ul'ilas, ta o Roma leske bašave-nas a savore phenenas, kaj oda ave-la baro chuchmélcos (umélec). Imar trine čhonendar les delas leskri daj andro thud štamperl'ikos thardži samohonka, kaj lačhes te sovel, te barol, kaj te avel zoralo the godžaver. Sar les pal'is diña andre škola, ta andre peršo klasa phirlas deš berš a o doktora phende, kaj hino momentálně zaostalo, dil'inoro. Kaj leske o udi te baron dži tele pre phuv! "Košča les e Jožarka. O Putis asabnaha phenel: „Oda bi tuke avelas lačhes pro svetos so? Čhaje, imar bi avehas andro ņebos, the andro baro rozkošis bi peske imar gilavehas the bi o radios.“ O Khañas oda savoro šundža, the avilás avri nango andal o paluno kher, kaj pes thovelas. Sar les dikhlás e Jo-

žarka, takoj kerelas pre leste bari bida: „*Jaj, dilino, sem uri pes, sem nane tut soha te kerel baripen sem nane tut odoj nič, uri pes, ma ker mange ladž!*“ O Putis asabnastar maj pes tele muterdžas. O Khaña phenel: „*Lubñije, ma vaker the av mange te thovel o dumo!*“ E Jožarka lošades, kheľibnaha, the giľavin-dos: „*A ja taká jak i mac, cingilini gi bom,*“ geľa le Khañaha andro paluno kher te pašľol andro hadžos. O Putis šunelas o radios, relacija Roľnická beseda u sar dobašade e giľori, jekhvar šunel te šepkinel. Mindžar phandľas andre o radios the cichones geľas ki o vudar, čup-kinža the perdal kľejakri chevori dikhelas so keren, o Khañas the e Jožarka. Jon so duj džene nange, ľikerenas jekh avres andre angaľi. Andro baro gulľipen, asanas pre pes-te le jakhenca, chanžalľarnas pes, le jakhenca sikhavenas tiž peskri choľi.

(o agor andro aver čislos)

*Romský překlad volně podle
vlastního textu Gejza Horváth*

Gejza Horváth zpívá na MDR, Brno, 2013.

foto: L. Grossmannová. Z nesbírkové kolekce MRK.

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY PŘIJME VEDOUcíHO ODBORNÉHO ODDĚLENÍ

**Muzeum romské kultury, státní přísp. org. přijme od 1. 7. 2014
vedoucího odborného odd., perspektivně zástupce ředitele.**

**POŽADAVKY: VŠ (historie, etnologie, romistika apod.),
výborné řídicí a organizační schopnosti, světový jazyk (AJ/NJ)**

**VÝHODOU: znalost romštiny, romského prostředí,
zkušenosti z práce se sbírkami, s vedením týmu**

NABÍZÍME: pět týdnů dovolené, plat dle tarifů.

**Do 21. 5. zašlete motivační dopis a životopis na adresu muzea:
Bratislavská 67, 602 00 Brno, nebo: horvathova@rommuz.cz**

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

Program na květen 2014

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

BRNĚNSKÁ MUZEJNÍ NOC

Poslední vstup do výstav ve 23.30

**Po celou dobu trvání muzejní noci je volný vstup
do výstav i stálé expozice. 17. 5. od 18.00–24.00**

VÝSTAVY

Svět bez hranic. Romové a sport

Výjimečné osobnosti. Silné příběhy. Překonané překážky i bolest. / 2. p.

Cikánský mýtus

Autentická vyobrazení v protikladu k romantizujícím stereotypům o Romech. / Přednáškový sál

Fotografický ateliér

18.00–23.00 hod.
Vyfoťte se v kostýmech v našem ateliéru a soutěžte na facebooku o nejlepší foto! / Dětský ateliér

Živá knihovna s romskými sportovci

Lidé jsou knihy! Přijďte si poslechnout příběhy úspěšných romských sportovců. / Knihovna

19.00–20.30 hod.

Dance the yard

19.00–20.30 hod.

Taneční vystoupení street dance skupiny Dance the yard. / Přednáškový sál

Le Čhavendar

20.30, 21.30 hod

Koncert rokycanské romské kapely Le Čhavendar, která právě připravuje novou desku. / Dvůr

STÁLÁ EXPOZICE

Příběh Romů. Přijďte odhalit příběh Romů a jejich kultury na pozadí světových dějin od počátků po současnost.

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

Khamoro se vrací do Prahy již po šestnácté!

Prahu na konci května opět prosluní nejznámější romský festival Khamoro. Česká metropole jej bude hostit ve dnech 25. 5. – 31. 5. 2014 již po šestnácté. Mezinárodní festival i tento rok nabídne širokou škálu kulturních akcí. Nebudou chybět koncerty tradiční romské hudby a světově uznávaného žánru gypsy jazz. Kromě toho se návštěvníci mohou těšit také na výstavy, divadelní představení nebo taneční workshopy pod vedením romských profesionálů. Součástí programu bude tradiční defilé v centru Prahy, které patří mezi skutečné perličky festivalu. Novinkou je „Khamororo“ – dětský den, který potěší nejen ty nejmenší. Záštitu nad letošním Khamorem, které od roku 1999 pořádá Občanské sdružení Slovo 21 a Studio Production Saga, převzali předseda vlády ČR Bohuslav Sobotka a primátor Hlavního města Prahy Tomáš Hudeček.

Festival bude zahájen v neděli na vltavské náplavce pod Rašínovým nábrežím. Pod širým nebem zahrají romské písně tuzemské kapely Devlesa a Cindži Renta. Oblíbený gypsy jazz v pondělí představí Dario Pinelli & BinarioSwing z Itálie a v úterý Sébastien Felix / John Intrator Quartet z Francie. Oba koncerty mohou milovníci jazzu navštívit v pražském klubu Jazz Dock.

Čtvrtek až sobota budou patřit tradiční romské hudbě. V klubu Roxy se vystřídá během dvou večerů sedm kapel z různých koutů světa. Během čtvrteční noci vystoupí Cimbálová muzika Ivana Gašpara Hrisku z České republiky, Vojasa z Maďarska, Kal ze Srbska a jeden z nejlepších tanečníků světa Pétia Iourtchenko, původem z Ruska, společně se svou taneční skupinou Romano Atmo dance company.

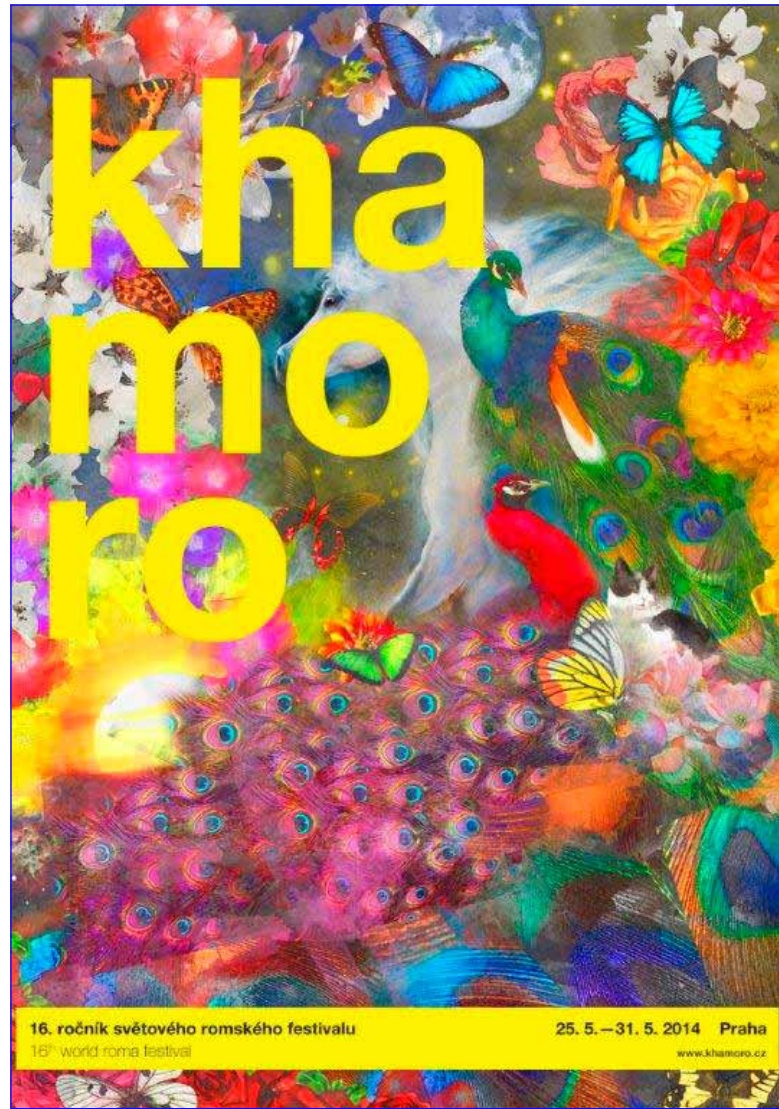
V pátek koncert tradiční romské hudby pokračuje a návštěvníci se mohou zaposlouchat do tónů rumunských Fanfara Transilvania, španělských Puerto Flamenco nebo skvělé kapely Svarta Safirer, jejíž členové pocházejí z Makedonie. Diváci si mohou tyto všechny účinkující přijít poslechnout také na závěrečný galakonzert v klubu SaSaZu, který festival v sobotu slavnostně zakončí.

Khamoro nabídne svým návštěvníkům pestrou paletu doprovodných akcí. Navštívit mohou vernisáže dvou výstav. O své umění se podělí fotograf Srdjan Stanojević ze Srbska a v Česku a na Slovensku známý malíř a sochař Rudolf Dzurko. Během výstavy „Století pohrom – století zářků“ v galerii Kampa bude možné vidět jeho originální obrazy tvořené ze skleněné drtě. Součástí festivalu budou i taneční workshopy. Lidé si budou moci zdarma zatančit se skutečnými profesionály tradiční romské tance nebo si vyzkoušet v dnešní době oblíbený styl street dance. Divadlo Bez zábradlí uvede tanečně-divadelní představení „A memory of an Old Gypsy“, které je v režii choreografa a tanečníka Pétia Iourtchenka a Romano Atmo dance company. Centrum Prahy v pátek rozzáří tradiční defilé všech účinkujících – pestrobarevný průvod plný hudby a tance je od roku 2001 stálíci Khamora.

Vůbec poprvé je do programu zařazen dětský den „Khamororo“, který se bude konat v prostorách zahrady na Habrovce. Děti a jejich rodiče čeká řada hudebních a tanečních vystoupení a další zábavný program. Mysleli jsme také na seniory a milovníky historie, pro které jsme připravili vyprávění romských pamětníků.

Odborný seminář se tentokrát zaměří na téma rovného přístupu ke kvalitnímu vzdělání pro romské děti v České republice.

Více o programu a místech konání na www.khamoro.cz.

**Vydávání Romano hangos
podporuje Ministerstvo kultury
České republiky**

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:
způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu:

Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00.

Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 27-488570217/0100

cena předplatného pro rok 2014 je 280 Kč

**Adresa redakce
Romano hangos
a Společenství Romů
na Moravě**

**Bratislavská 65a,
Brno 602 00
tel.: 545 246 673
www.srnm.cz**

**číslo účtu:
27-488570217/0100**